

אבחון וטיפול בפזילה בילדים

מהי פזילה

פזילה (strabismus, crossed eyes), הוא מצב בו שתי העיניים לא "מסונכרונות", כלומר לא מסתכלות לאותו מקום באותו זמן. יתכן מצב של בריחת עין פנימה לכוון האף, או החוצה לכוון האוזן. כאשר יש בעיה בשליטה על שרירי העין, העין עלולה לסטות פנימה (esotropia), החוצה (exotropia), למעלה (hypertropia) או למטה (hypotropia). כאשר שתי העיניים לא מסתכלות לאותו מקום נוצרת פזילה. שכיחות הפזילה באוכלוסייה היא 3%-4%. הפזילה השכיחה ביותר היא הפזילה המולדת שמופיעה אצל תינוקות ומאובחנת לפני גיל שישה חודשים. ישנן פזילות המופיעות לאחר גיל שנתיים, וישנן המופיעות אצל מבוגרים.

סיבות לפזילה

- הסיבה השכיחה ביותר היא הפזילה המולדת, על רקע חוסר סנכרון של השרירים. לא תמיד יש הסבר למנגנון הופעתה
- ליקוי ראייה קשה באחת העיניים הגורם לבריחה של העין "פנימה".
- הפרעה בעצבוב תנועות העיניים על רקע מצבים נוירולוגים כגון: לחץ תוך גולגלתי מוגבר, אירוע מוחי איסכמי ומחלות של המוח.
- בעיה בחיבור עצב-שריר, כמו במחלה הנקראת "מיאסטניה גרביס". במצבים אלה הפזילה משתנה במהלך היום.

ישנם שישה שרירים המחוברים לגלגל העין ומקבלים גירוי עצבי לתנועה משלושה עצבים שונים שמוצאם בגזע המוח. עצבים אלה ממוספרים עצב 3, 4, 6 מתוך 12 העצבים בגולגולת והם מאפשרים את תזוזת העין בכל הכיוונים. קיימים 4 שרירים ישרים, שמושכים למעלה, למטה ולצדדים, ושני שרירים אלכסוניים שעוזרים לווסת את התנועה למעלה ולמטה. סטיית העין עלולה להתרחש כל הזמן או בחלק מהזמן, לדוגמה, יש ילדים שנולדים עם פזילה קבועה, אך יש ילדים שפוזלים רק בזמן מחלת חום או במצב של עייפות. יש מצבים בהם פזילה מופיעה בזמן קריאה או בהסתכלות מרובה בצג פלאפון, על רקע מאמץ יתר. בנוסף, יש מצבים בהם הגירוי של העצב פגום ולכן, השריר בעין לא מקבל את הפקודה המלאה. במצבים שלאחר חבלה השריר לכוד בשבר ברצפת הארובה והדבר יכול להתבטא בפזילה עם מגבלה בתנועת העין.

במקרה של פזילה רואים כפול מאחר וכל עין משדרת תמונה אחרת למוח. כאשר ילדים מפתחים פזילה בגיל מוקדם, הם מתעלמים מהתמונה השנייה ולמעשה הראייה מתבצעת

בעין אחת בלבד. המח מדכא את המידע מהעין השנייה, וכך הקשר עין מוח לא מתפתח ונוצרת עין עצלה (Abmlyopia).

אבחנה

בדיקת רופא עיניים לילדים מומלצת בגילאי שנה, שלוש וחמש, כדי לזהות פזילה או עין עצלה ולאפשר טיפול כל עוד אפשר לשפר את הקשר עין-מוח. בדיקות הסקר שמבוצעות בטיפת החלב מיועדות לזהות את הילדים שנדרש עבורם בירור נרחב יותר. ילדים אינם מתלוננים על כפילות בראייה או על ליקוי ראייה בעין אחת מפני שהמוח חוסם את התמונה הכפולה או המטושטשת, והם מסתדרים עם "עין אחת". גם כאשר הראייה מטושטשת בשתי העיניים בשל צורך במשקפים, הילד לא מודע לכך שהוא יכול לראות יותר טוב. בבדיקות עיניים לילדים בודקים ראייה בכל עין בנפרד, כדי לזהות אם יש עין פחות תפקודית (עצלה). עין עצלה עלולה להתפתח על רקע פזילה, בשל הבדל בין עדשות המשקפים של שתי העיניים, בשל מספר משקפיים גבוה (רוחק או קוצר ראייה) או בשל חסימה של הציר האופטי (עפעף צנח או עכירות של העדשה). כאשר הראייה טובה בכל עין בנפרד ואין פזילה, בדיקה לראיית עומק תהיה תקינה ולכן, בדיקת ראיית עומק מאפשרת סקירה מהירה לשלול עין עצלה. ראיית עומק תקינה מאפשרת לנו לראות סרטים בתלת מימד.

חשיבות אבחון מוקדם

חשוב לאתר פזילה בשלביה המוקדמים כדי שהטיפול יהיה יעיל. פזילה או עין עצלה אינם חולפים מעצמם. הטיפול נועד למנוע התפתחות עין עצלה. הטיפול בעין עצלה או בפזילה מבוצע על ידי משקפים, סגירות/רטיות ואם צריך - ניתוח לתיקון פזילה. התקופה הקריטית להתפתחות הראייה היא מלידה ועד גיל עשר, וככל שהגיל צעיר יותר כך עולה החשיבות בקבלת גירוי תקין. ככל שתאובחן התופעה של עין עצלה בגיל מוקדם יותר, כך יהיה ניתן לטפל בה לעומק ולהגיע למצב בו הילד חוזר לראות באופן תקין. אבחון מוקדם של פזילה חדשה, בכל גיל, חשוב גם על מנת לשלול מצבים ניורולוגים בהם קיים לחץ תוך גולגלתי מוגבר. עליית לחץ תוך גולגלתי משנית לגידול מוחי או לדלקת קרום המוח יכול להתבטא בפזילה כחלק מההסתמנות ומלווה על פי רוב בכאבי ראש ובהקאות.

מצבים בהם מומלץ לבצע בדיקת עיניים?

- תינוק שאינו ממקד ראייה או עוקב באמצעות העיניים.
- תינוק שאינו פוקח עיניים.
- תינוק שהרפלקס בעיניים אינו שווה, כאשר אין רפלקס אדום (רפלקס תקין) או שיש רפלקס לבן (מצב המחייב בירור רפואי דחוף).

- ילד שנראה פזול, שעניו "בורחות" החוצה או פנימה.
- ילד שעוצם עין בשמש.
- ילד שנופל במדרגות או מפחד לרדת לבד במדרגות.
- ילד שיש לו תנועות עיניים לא שגרתיות, מצמוץ, או ריצוד.
- ילד המתקשה במוטוריקה עדינה.
- ילד המרבה להתקרב לטלויזיה או לחומר כתוב.
- ילד המרבה לשפשף עיניים.
- ילד שאינו מרוכז בלימודים (לפני שמדביקים לו כותרת של "הפרעת קשב").
- כאשר יש סיפור משפחתי של משקפים או של פזילה.
- בכל גיל כאשר מופיעה פזילה חדשה וכאשר יש תלונות על כפל ראייה.